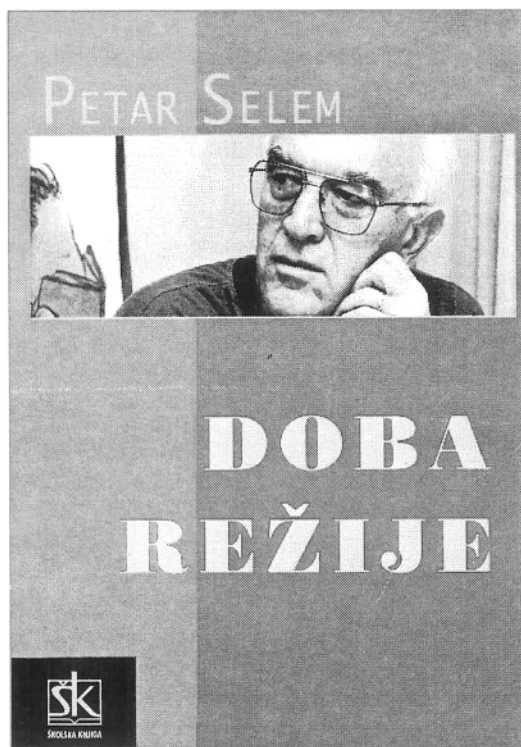

Selemova umjetnička autobiografija

Petar Selem
Doba režije
Školska knjiga, Zagreb, 2001.

Godine 1997., u srpnju, negdje na putu između Osla i splitskoga Peristila, na stazi koja ga je vodila od Monteverdija do Verdija, dakle od *Krunidbe Popeje* do *Aide*, Petar Selem će zapisati i ovo: *Misliti režiju znači misliti izvan stereotipa. A stereotipi su uporni. Ponekad i u nama.* Premda gotovo na završetku ove knjige, ta se misao mogla naći i na njezinu početku, a ovaj čitatelj čak je promiče i u nezatajivi *motto* sveska. A on pod naslovom *Doba režije*, u trodjelnoj strukturi (*Listovi niz vrijeme, Pisati režiju i Večernji poslovi* nazivi su dijelova ove izrazito biografske i autoreferencijalne knjige koju prati i niz vrlo uspješnih fotografija koje bilježe trenutke s autorovih predstava) sabire Selemovo redateljsko iskustvo od postave Camusova *Caligule* godine 1967. u zagrebačkom *Teatru &id* do osječke *Carmen* i Verdijeva *Trubadura* u talijanskoj Foggi svršetkom 2001. godine. Riječ je, dakle, o preko tri desetljeća redateljskoga i dramaturškoga rada na široku prostoru nacionalnoga i europskoga zemljovida koji se stere od Norveške na sjeveru do malteških obala na jugu, a uza sve najvažnije hrvatske kazališne gradove i pozornice u susjednim državama – Sarajevo i Ljubljano – bilježi i takva uporišna mjesta kao što su Pariz, Moskva, Prag, Salzburg ili New York. A repertoar toga teatarskoga zemljovida respektabilnoga je dijapazona. Granice mu čine Shakespeare, Kleist, Pirandello, Brecht, Sartre i Camus s jedne, a Verdi, Gounod, Musorgski, Puccini, Richard Strauss, Bartók, Zajc, Gotovac, Radica i Parač s druge. Dakako, ovo su samo najuočljiviji i najdojmljiviji međaši.

Bitna je činjenica da se iz ovih stranica bjelodano raspoznaje Selemovo redateljsko i dramaturško promišljanje kazališta. Uzajamnost takva djelovanja, naime, nalazi se u dubokim temeljima njegove knjige. Jer ju je ona, upravo ta uzajamnost, i generirala. Iz svake je

stranice ovoga impozantnoga volumena razvidno kako Selem-redatelj ne postoji bez Selema-dramaturga, kao što ni autorove dramaturške analize nisu nikakav *corpus separatum* niti su kakva literarna fioritura na *zadanu temu*, nego prijeko potrebno utemeljenje vlastitom, kasnijem inscenatorskom postupku.

Tako prvi dio knjige, nazvan *Listovi niz vrijeme*, predstavlja florilegij autorovih popratnih komentara uz pojedinu režiju. Zbirka je to od tridesetak kraćih tekstova pisanih za potrebe tzv. *programskih knjižica* ili kakvoga drugoga promidžbenoga teatarskog materijala, komentara koji tek naizgled imaju utilitaran oblik. To nisu zapisi nastali po narudžbi kazališne propagande, nego dijelovi Selemove umjetničke autobiografije, mozaik iznimno vrijednih detalja koji možda tek sada, više nego što su na to upućivali kada su se, zajedno s predstavom, kao njezin komentar, pojavili u javnosti, koji, dakle, možda, tek danas dostižu pravu vrijednosnu razinu jer na neki način postaju fermenti rekonstrukcije minuloga kazališnoga čina, prizivaju to nestalo umjetničko djelo iznova u sjećanje i nastoje, kao jedno od legitimnih teatroloških sredstava, zaustaviti nezaustavljivo, što će reći – fatalnu prolaznost scenske umjetnosti.

U drugome se i najopsežnijem, nosivom dijelu knjige pod naslovom *Pisati režiju* nalaze opširne redateljsko-dramaturške analize pojedinih Selemovih inscenacija. Ove izrazito teatrološki i redateljski kreativno usmjerene raščlambe dramskih tekstova odnosno opernih libreta potvrđuju njihova autora kao umjetnika koji realizaciji vlastite zamisli prilazi tek nakon intenzivnoga promišljanja značenja svake režije u koordinatama povijesnoga i vremenskoga prostora njezine scenske pojavnosti. Stoga Selem režiju ne ostvaruje samo na pozornici u zajednici s glumcima i pjevačima, ne priprema je samo sa scenografima i kostimografima. On je, ponajprije, *piše*. Selemovo *pisanje režije* pruža nam uvid u njegovu radionicu, otkriva umjetnikovu intimu, ali svjedoči i o autorovoj znanstveničkoj, teatrološkoj pripravi uoči svake nove zadaće. A ima u tim redateljskim egzegezama i razmišljanja *post festum*, izravnih ili manje izravnih sučeljavanja s kritikom ili publikom. Riječ je, dakle, o nekom konačnom sumiranju umjetničke zadaće odnos-

no kreativnoga poslanja. Premda to *ispisivanje režije* svojom pretežitom intonacijom uvjerljivo djeluje kao autoreferencijalno dramaturgijsko komentiranje, možda su literarno ponajbolje stranice tih *ispisa* one na kojima se Selem predstavlja kao samosvojni kazališni putopisac. U rasponu od Stjepana Miletića do Marka Foteza i Slavka Batušića, hrvatsko ih glumište u tom specifičnom teatrološkom žanru broji nekolicinu odista vrsnih. I autor ove knjige jedan je od njih. Njegovi claudelovski obojeni Nancy i Pariz iz travnja 1968., to razmišljanje nad djelom čuvenoga pisca *in situ*, u dodiru s njegovim izvorištima, antologijske su stranice ove knjige.

Knjigu zaključuju *Većernji poslovi, theatrialia varia*, gdje se dramatičnošću pripovijedanja, uvjerljivošću autobiografskoga iskaza i dokumentarnošću preslike stvarnosti neupitno ističu zapisi iz dubrovačkoga ratnog ljeta 1991.

Na taj sam način pročitao Selemovo *doba režije*, vrativši se s pomoću autorovom u drage predjele brojnih teatarskih zbivanja kojima sam u pojedinim slučajevima i sam jednom bio svjedokom, a u nekoliko navrata i autorovim suputnikom u naše i europske kazališne gradove. Ovo me je naknadno putovanje uvjerilo kako ona Horacijeva *non omnis moriar* još uvijek, upravo na stranicama takvih knjiga, potvrđuje svoje duboko istinito značenje.